

Wyrok z dnia 9 czerwca 2010 r.

II UK 41/10

Przepis art. 6 ust. 2 pkt 1 lit. c ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) uznaje okres zatrudnienia obywateli polskich za granicą w zakładach, do których zostali skierowani w ramach współpracy międzynarodowej, za okres składkowy, a więc jeśli w tym okresie wykonywana była praca wymieniona w wykazach do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), to jest on uwzględniany przy ustalaniu prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach przysługującej na podstawie art. 32 ustawy o emeryturach i rentach.

Przewodniczący SSN Roman Kuczyński, Sędziowie SN: Zbigniew Korzeniowski, Romualda Spyt (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 9 czerwca 2010 r. sprawy z wniosku Mirosława J. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w G. o emeryturę, na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 30 grudnia 2008 r. [...]

1. o d d a l i ł skargę kasacyjną,
2. zasądził od pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w G. na rzecz ubezpieczonego Mirosława J. kwotę 120 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Decyzją z dnia 6 listopada 2006 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w G. odmówił Mirosławowi J. prawa do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach z powodu nieudokumentowania przez ubezpieczonego 15 lat pracy w

szczególnych warunkach, jako że wymienione w zaświadczeniu stanowiska nie mają charakteru stanowisk robotniczych. Organ rentowy wskazał, że stanowiska samodzielnego elektryka oraz kierownika oddziału nie są związane z wykonywaniem kontroli międzyoperacyjnej, kontroli jakości produkcji i usług oraz dozoru inżyniersko - technicznego na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie A załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.).

Sąd Okręgowy-Sąd Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z siedzibą w Gdyni na mocy wyroku z 13 grudnia 2007 r. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał Mirosławowi J. prawo do emerytury od 1 października 2006 r., wskazując w uzasadnieniu następujące powody swego rozstrzygnięcia. Ubezpieczony (urodzony dnia 2 stycznia 1946 r.) w okresie od 6 lipca 1965 r. do 18 października 1965 r. zatrudniony był jako robotnik laboratorium w Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego „PZL Ś.” SA w Ś. Wykonywana przez niego praca była pracą w warunkach szczególnych. W okresie od 20 października 1965 r. do 16 października 1968 r. odbywał służbę wojskową, w czasie której wykonywał pracę palacza kotłowego na niszczycielu „B.”. Następnie od 4 listopada 1968 r. do 31 marca 1982 r. ubezpieczony zatrudniony był w G. Zakładach Nawozów Fosforowych „F.” Sp. z o.o. w G. W okresie zatrudnienia zajmował różne stanowiska (aparatomy, maszynista kotła, samodzielny elektryk, kierownik oddziału), jednakże w odniesieniu do całego okresu wystawione zostało świadectwo wykonywania prac w szczególnych warunkach. W okresie od 1 kwietnia 1982 r. do 21 stycznia 1985 r. zatrudniony był jako pomiarowy w Przedsiębiorstwie Geologiczno-Geodezyjnym „G.G.”, przy czym w dniach od 15 sierpnia 1982 r. do 22 listopada 1984 r. oddelegowany został do Przedsiębiorstwa Projektowania i Dostaw Kompletnych Obiektów „C.” w K. i pracował w Kombinacie Nawozów Fosforowych A.-K.I. w Iraku jako operator stacji demineralizacji wody. Ostatnim miejscem zatrudnienia ubezpieczonego od 1 marca 1985 r. do 31 grudnia 2000 r. był Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w G., gdzie zajmował stanowisko kierownika Działu do spraw Żeglugi i Eksploatacji Wód.

Sąd Okręgowy uznał, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych bezzasadnie odmówił zaliczenia do okresu pracy w szczególnych warunkach okresów zatrudnienia ubezpieczonego w G. Zakładach Nawozów Fosforowych „F.” Sp. z o.o. w G. na sta-

nowiskach samodzielnego elektryka oraz kierownika Oddziału Zwałowania Fosfogipsu. Stwierdził, że pracę ubezpieczonego na wyżej wymienionych stanowiskach należy traktować jako pracę, o której mowa w punkcie 24 działu XIV wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r., tj. jako „kontrolę międzyoperacyjną, kontrolę jakości produkcji i usług oraz dozór inżyniersko-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie”. Przywołując orzecznictwo Sądu Najwyższego, Sąd pierwszej instancji wskazał także, że poprzedzający zatrudnienie w G. Zakładach Nawozów Azotowych okres zasadniczej służby wojskowej należy kwalifikować jako okres zatrudnienia w szczególnych warunkach. Sąd Okręgowy uznał natomiast, że ubezpieczony nie zdołał wykazać, iż praca wykonywana przez niego w okresie od 15 sierpnia 1982 r. do 22 listopada 1984 r. w Iraku miała charakter pracy w szczególnych warunkach.

Powyższy wyrok zaskarżył apelacją organ rentowy, zarzucając wyrokowi naruszenie przepisu art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) w związku z § 1, § 2, § 3 i § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze i wniósł o jego zmianę oraz oddalenie odwołania, ewentualnie uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Uzasadniając swoje stanowisko, organ rentowy podniósł, że Sąd pierwszej instancji błędnie uznał, iż ubezpieczony udowodnił 15 lat pracy w szczególnych warunkach, zaliczając do tego okresu między innymi okres czynnej służby wojskowej. Wskazał także, że nie ma również podstaw do uznania, że ubezpieczony pracował w okresie od 1 lutego 1972 r. do 31 marca 1982 r. w szczególnych warunkach na stanowisku głównego energetyka, nadzorując prace palaczy kotłów, maszynistów turbin, aparatów zmiękczenia wody, operatorów węzłów cieplnych, ślusarzy warsztatowych.

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku, wyrokiem z dnia 30 grudnia 2008 r. oddalił apelację. Sąd drugiej instancji podzielił stanowisko Sądu Okręgowego, że okres zatrudnienia w „F.” w charakterze samodzielnego energetyka i kierownika Oddziału Zwałowania Fosfogipsu należy uznać za okres pracy w warunkach szczególnych. Sąd pierwszej instancji przeprowadził bowiem stosowne postępowanie dowodowe, a w swych ustaleniach i wnioskach nie wykroczył

poza ramy swobodnej oceny wiarygodności i mocy dowodów wynikające z przepisu art. 233 k.p.c. W konsekwencji Sąd odwoławczy, oceniając co do zasady jako prawidłowe ustalenia faktyczne i rozważania prawne w tym względzie dokonane przez Sąd pierwszej instancji, uznał je za własne. Sąd Apelacyjny zgodził się ze stanowiskiem Sądu Okręgowego, iż osoba wykonująca dozór inżynieryjno-techniczny nad pracami wykonywanymi w warunkach zagrażających bezpieczeństwu nie musi stale przebywać na stanowiskach, gdzie jest wykonywana praca, w zakresie jej obowiązków musi być przewidziane sporządzanie dokumentacji, planów organizacyjnych i innych czynności. Zatem fakt, iż ubezpieczony, wykonując zatrudnienie na stanowiskach kierowniczych, miał także obowiązki o charakterze biurowym, nie stanowi o niemożności uznania, że stale i w pełnym wymiarze wykonywał on pracę w szczególnych warunkach.

Ponadto Sąd drugiej instancji, przywołując orzecznictwo Sądu Najwyższego wskazał, że także okres zatrudnienia w Iraku od 15 sierpnia 1982 r. do 22 listopada 1984 r. można było zaliczyć wnioskodawcy do „szczególnego stażu pracy” i zauważył, że praca, jaką wykonywał wnioskodawca, odpowiadała stanowisku - maszynisty stacji uzdatniania wody - określonemu w dziale 2 pkt 1 ppkt 22 załącznika nr 1 do zarządzenia nr 7 Ministra Przemysłu Chemicznego i Lekkiego z 7 lipca 1987 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w zakładach pracy resortu przemysłu chemicznego i lekkiego, a zatem miała charakter pracy w warunkach szczególnych.

W konsekwencji, skoro zatrudnienie Mirosława J. w Iraku było okresem składkowym, zaś praca wówczas wykonywana nosiła cechy zatrudnienia w szczególnym charakterze, Sąd Apelacyjny zaliczył ją do „szczególnego stażu pracy” wnioskodawcy. Uwzględnienie tego czasu wraz z okresami uznanymi przez organ rentowy i Sąd Okręgowy spowodowało, iż wnioskodawca legitymował się 15-letnim stażem pracy uprawniającym go nabycia emerytury. Zatem nie zachodziła już potrzeba analizowania, czy do tego stażu należało także przyjąć okres pełnienia przez ubezpieczonego zasadniczej służby wojskowej, tak jak uczynił to Sąd Okręgowy, a co w ocenie Sądu Apelacyjnego budzi pewne wątpliwości. Dlatego też Sąd drugiej instancji, mając dostateczny materiał w zakresie orzekania o prawie Mirosława J. do świadczenia, nie dokonywał rozważań w tej kwestii

Organ rentowy zaskarżył ten wyrok w całości skargą kasacyjną, wnosząc o jego uchylenie i skierowanie sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie o orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie odwołania wnioskodawcy.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj. art. 31 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, w związku z art. 6 ust. 2 pkt 1 lit. d tejże ustawy, a także § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze - poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie powyższych przepisów polegające na przyjęciu przez Sąd drugiej instancji, że do stażu pracy w szczególnych warunkach może zostać zaliczony okres wykonywania pracy za granicą, za który nie istniał obowiązek odprowadzenia składki na ubezpieczenie społeczne. W uzasadnieniu skarżący podniósł, że w świetle obowiązujących przepisów, w zakresie nabycia uprawnień do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach wykonywanej u pracodawców zagranicznych nadal przesłanką wliczenia takiego okresu pracy do stażu pracy w szczególnych warunkach pozostaje fakt opłacenia składki na ubezpieczenie społeczne. Wskazał, że stanowisko Sądu drugiej instancji pozostaje w jawnej sprzeczności z dotychczasową interpretacją przywołanych w podstawach kasacyjnych przepisów prezentowaną przez Sąd Najwyższy, w której podkreśla się, że tylko opłacenie składki na ubezpieczenie społeczne w Polsce prowadzi do uznania, że okres pracy u zagranicznego pracodawcy może być zaliczony do okresu pracy w szczególnych warunkach. Tymczasem w okresie pracy wnioskodawcy w Iraku nie istniał obowiązek odprowadzenia składek na to ubezpieczenie (nie istniał do grudnia 1985 r.)

W odpowiedzi na skargę wnioskodawca wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od pozwanego na swoją rzecz kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie wskazać należy, że powołanie się skarżącego na naruszenie art. 31 ustawy o emeryturach i rentach z FUS zapewne stanowi pisarską omyłkę, biorąc po uwagę powiązane z tym zarzutem przepisy prawa materialnego wskazane w pierwszej podstawie kasacyjnej (art. 6 ust. 2 pkt 1 lit. d tejże ustawy, § 1, § 2, § 3 i § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego

pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze). Potwierdza to również treść uzasadnienia tych zarzutów. W istocie zatem chodzi o naruszenie art. 32 powyższej ustawy. Sąd Apelacyjny, zaliczając ubezpieczonemu sporny okres pracy w Iraku (od 15 sierpnia 1982 r. do 22 listopada 1984 r.) do pracy w szczególnych warunkach, wprawdzie nie wskazał przepisu, na podstawie którego uznał powyższy okres za okres składkowy, jednakże skarżący nie kwestionuje, że ubezpieczony skierowany został do tej pracy za pośrednictwem Agencji „P.” Sp. z o.o. w ramach współpracy międzynarodowej i zakwalifikował ten okres jako okres składkowy wymieniony w art. 6 ust. 2 pkt 1 lit. c ustawy o emeryturach i rentach z FUS, zgodnie z którym okresem składkowym jest także przypadający przed dniem 15 listopada 1991 r. okres zatrudnienia (po ukończeniu 15 lat życia) obywateli polskich za granicą - w organizacjach międzynarodowych, zagranicznych instytucjach i w zakładach, do których zostali skierowani w ramach współpracy międzynarodowej lub w których byli zatrudnieni za zgodą właściwych władz polskich; zgoda nie jest wymagana w stosunku do pracowników, którzy wyjechali za granicę przed dniem 9 maja 1945 r. W świetle jednoznacznej treści tego przepisu nie ulega wątpliwości, że wskazane w nim okresy zatrudnienia podlegają uwzględnieniu tak przy ustalaniu prawa do świadczenia, jak i jego wysokości - bez względu na to, czy za te okresy zostały opłacone składki na ubezpieczenie społeczne. Inaczej ustawodawca potraktował okresy wymienione w art. 6 ust. 2 pkt 1 lit. d tej ustawy. W myśl tego przepisu okresem składkowym jest także przypadający przed dniem 15 listopada 1991 r. okres zatrudnienia (po ukończeniu 15 lat życia) obywateli polskich za granicą - u innych pracodawców zagranicznych, jeżeli w okresie pracy za granicą były opłacane składki na ubezpieczenie społeczne w Polsce. W tym przypadku uwzględnienie takiego okresu ustawodawca uzależnił od opłacania składki na ubezpieczenie w kraju.

Jeśli zatem okres pracy wnioskodawcy jest okresem składkowymi i jednocześnie skarżący nie kwestionuje stanowiska Sądu Apelacyjnego, że w tym okresie ubezpieczony zatrudniony był na stanowisku pracy zaliczanym do pracy w szczególnych warunkach i wykonywał ją stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na tym stanowisku (§ 2 ust. 1 i § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r.), to okres ten podlega uwzględnieniu przy ustalaniu prawa do emerytury wskazanej w przepisie art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Skarżący zdaje się wyprowadzać błędny wniosek z treści przywołanego przez siebie

wyroku Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2003 r., II UK 196/02 (OSNP 2004 nr 8, poz. 144). Nie wynika bowiem z niego ogólna reguła, że do okresu pracy w szczególnych warunkach wymaganego w § 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. wlicza się jedynie te okresy wykonywania za granicą u zagranicznych pracodawców prac wymienionych w wykazach stanowiących załącznik do tego rozporządzenia, za które zostały opłacone składki na ubezpieczenie społeczne w Polsce. Stanowisko wyrażone w tym wyroku jest inne, a mianowicie, podkreśla się w nim, że okresy wykonywania za granicą prac w szczególnych warunkach nie są uwzględniane tylko wówczas, gdy przepisy ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie dają podstawy do uznania tych okresów za okresy składkowe. Podkreślenie zaś, że „w przypadku wnioskodawcy sytuacja taka nie wystąpiła, gdyż w spornych okresach jego pracy były opłacane składki na ubezpieczenie społeczne w Polsce”, wynika jedynie z tego, że okres oceniany przez Sąd Najwyższy w tym wyroku - jako kwalifikowany z art. 6 ust. 2 pkt 1 lit. d ustawy o emeryturach i rentach z FUS - jest uznawany za składkowy tylko w przypadku opłacania składek. Takiego zaś warunku nie przewiduje art. 6 ust. 2 pkt 1 lit. c tej ustawy, na podstawie którego oceniać należy sporny okres pracy w Iraku. Konkludując, skoro przepisy ustawy uznają okres zatrudnienia obywateli polskich za granicą w zakładach, do których zostali skierowani w ramach współpracy międzynarodowej za okres składkowy, to jeśli w tych okresach wykonywana była praca wymieniona w wykazach do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., jest on uwzględniany przy ustalaniu prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach - zgodnie z utrwalonym już w orzecznictwie Sądu Najwyższego poglądem o równym traktowaniu pracowników zatrudnionych u polskich pracodawców i u pracodawców zagranicznych.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy na mocy art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnięto po myśli odpowiednio stosowanego art. 98 k.p.c. w związku z § 11 ust. 2 w związku z § 12 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.).

=====